

Shopping for change

– handelns betydelse för stad och landsbygd

Författare:
Özge Öner
Johan Klaesson
Olga Lark

Forskningsrapport 2019:2

Forskningsrapport 2019:2
*Shopping for change – Handelns
betydelse för stad och landsbygd*
ingår i Handelsrådets rapportserie.
Rapporten är finansierad av Handelsrådet,
men forskarna är själva ansvariga
för rapportens innehåll. Rapporten är läst och
godkänd av Handelsrådets vetenskapliga råd.
Publiceringsår 2020.
Grafisk produktion: Fotoskrift AB
Tryck: Typografiska Ateljén AB
www.handelsradet.se
ISBN: 978-91-86508-59-3

Förord

Följande forskningsprojekt syftar främst till att undersöka detaljhandelns funktion och roll i Sveriges stads- och landsbygdsregioner. Genom att använda omfattande och geografiskt kodad mikrodata över tid tillämpas empiriska metoder och spatial analys för att identifiera samhällsekonomiska effekter (sysselsättning, stads- och landsbygdsutveckling, och platsers attraktivitet) som härrör från närvaron och storleken på detaljhandeln på olika geografiska nivåer i Sverige (till exempel stadsdelar, stads- och landsbygdskommuner samt funktionella regioner).

För att understryka detaljhandelns betydelse för ekonomin och för den ekonomiska utvecklingen på olika geografiska nivåer i Sverige listar vi våra huvudsakliga forskningsfrågor under tre olika punkter. Målet är att identifiera detaljhandelns roll för (i) arbetsmarknaden, (ii) regional utveckling och (iii) platsers attraktivitet.

För att nå detta mål designar vi vår empiriska strategi i enlighet med ekonomisk teori och utnyttjar tillgängligheten till mycket stora datamängder för att tillämpa en mängd kvantitativa metoder för svenska regioner, kommuner, och stadsdelar på en mycket fin och detaljerad geografisk nivå. Forskningsfrågorna i det här projektet listas under tre punkter relaterade till samhällets välfärd och större ekonomiska effekter på olika geografiska nivåer:

- Vad gäller detaljhandelns roll för *arbetsmarknaden*, frågar vi oss vilka möjligheterna är för sysselsättningsutveckling knutna till utvecklingen av detaljhandeln i kommuner eller regioner i Sverige. Denna fråga kommer specifikt fokusera på vilken roll detaljhandeln kan spela för att underlätta integrationen av unga och invandrare på arbetsmarknaden i olika regioner i Sverige.
- Vad gäller detaljhandelns roll för *stads- och landsbygdsutveckling*, frågar vi oss vilka de systematiska skillnaderna är i detaljhandelns utveckling och resultat på platser som präglas av landsbygd respektive städer. Den här frågan kommer att besvaras med fokus på samspelet mellan större och bättre infrastruktur och sysselsättning inom detaljhandel i urbana och rurala miljöer.
- För *platsers attraktivitet och turism* är frågan hur samspelet mellan platsens attraktivitet och konsumtionsmöjligheter i svenska kommuner och regioner ser ut.

För att följa SNI-kodningen, standarden för svensk näringsgrensindelning, använder vi begreppen ”livsmedelshandel”, ”livsmedelsbutiker” och ”livsmedelshandlare”. De begreppen är något smalare än de som branschen själv ofta använder i dagligt tal: ”dagligvaruhandel”, ”dagligvarubutiker” och ”dagligvaruhandlare”.

Özge Öner, ek. dr., University of Cambridge, Institutet för Näringslivsforskning,
Internationella Handelshögskolan i Jönköping;
Johan Klaesson, professor, Internationella Handelshögskolan i Jönköping,
Institutet för Näringslivsforskning;
Olga Lark, doktorand, Lund Universitet, Institutet för Näringslivsforskning.

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	5
2	Detaljhandel – i hjärtat av ekonomin, i hjärtat av staden	7
3	Den historiska utvecklingen	10
4	Förändringar i den svenska detaljhandeln	12
5	Detaljhandelns olika grenar	17
6	Detaljhandeln – efter kön, bakgrund och bransch	20
6.1	Mångfald i detaljhandelsjobb	23
7	Regional anpassning av livsmedelförsäljning och befolkning i svenska kommuner	24
7.1	Carlino-Mills-modellen	24
7.2	Utveckling av livsmedelsbutiker och sysselsättning i olika kommuntyper	25
7.3	Ömsesidigt beroende mellan livsmedelsbutiker och attraktion av hushåll	28
7.4	Hur växelverkar livsmedelsbutikernas och befolkningens lokalisering med varandra?	32
7.5	Avstånd till närmaste livsmedelsbutik	33
8	Kommentarer och slutsatser	34
	Referenser	35

Sammanfattning

1

Bakgrund

Detta projekt har varit inriktat på ett antal frågor som rör förändringar i befolkning och demografisk struktur i Sveriges kommuner. Vi fokuserar på hur detta påverkar förutsättningarna för detaljhandeln men undersöker också hur detaljhandeln samspelar med boende och befolkning. I denna rapport har vi valt att mestadels presentera deskriptiva och geografiska mönster som projektet har tagit fram. De vetenskapliga artiklar som producerats kan tillgängliggöras genom att kontakta författarna av denna rapport.

Detaljhandelns roll och betydelse

Traditionellt har detaljhandeln fyllt en viktig funktion i ekonomin i stort och spelat en viktig roll för utvecklingen och vitaliteten i de lokala ekonomier där den har vuxit sig stark. Moderna strukturella förändringar i ekonomin utsätter sektorn för utmaningar vad gäller den geografiska utbredningen av sektorn och närvaron på mindre platser (Dawson, 2006; Fujita och Thisse, 2002). På samma gång utgör sektorn en mycket viktig del av ekonomin vad gäller sysselsättning med mer än 500 000 människor som jobbar i butiker och relaterade branscher. Branschens storlek motsvarar nära 20 procent av det totala antalet jobb och nästan 11 procent av BNP (bruttonationalprodukten = värdet av all produktion i Sverige under ett år). Trenden med ökad försäljning som pågått sedan 1990-talet fortsätter.

Geografisk koncentration

Den snabba urbanisering som skett i Sverige har medfört att många platser har blivit ekonomiskt sårbara till följd av befolkningsminskning. När vi observerar ”nattbefolkningen” i landets 290 kommuner under perioden 2007 till 2017 ser vi att 63 kommuner har genomgått en befolkningsminskning i absoluta termer. Ser vi på utvecklingen i relativa termer istället blir resultatet ännu mer slående. Under samma period växte befolkningen i riket som helhet med 12 procent. Skillnaderna mellan olika kommuner har emellertid blivit större och endast 54 kommuner växer som landet i stort eller bättre.

Denna befolkningskoncentration har stora effekter på regionala ekonomier och särskilt på branscher som är geografiskt bundna, som detaljhandeln fortfarande till stora delar är. När ”tröskelefterfrågan” för skilda tjänster inte uppfylls medför det inte bara en minskning i storleken på sektorn utan också på dess bredd eller diversitet. Butiker och andra tjänsteföretag slår igen eller omlokaliseras till större marknader.

Vi observerar att detaljhandeln minskar i omfattning i många kommuner. Detta sker samtidigt som sektorn i sig själv växer vilket sammantaget betyder att det pågår en geografisk koncentration av sektorn till färre ställen. På samma gång ser vi också en utveckling mot större och större butiker, mätt i antalet anställda.

Medan 83 kommuner har förlorat i total sysselsättning är det hela 130 som har förlorat sysselsättning i detaljhandeln. Samtidigt har sektorn vuxit i mer än 100 kommuner och den relativa betydelsen har ökat genom att erbjuda fler arbetstillfällen. Det mest intressanta med denna utveckling är att av dessa 100 kommuner är 72 stycken så kallade landsbygdskommuner. Det betyder att förhållandet mellan befolkningsminskning och minskning i utbudet av detaljhandelstjänster inte är enkelt, det vill säga för ett antal kommuner minskar befolkningen snabbare än sysselsättningen i detaljhandeln.

Interaktionen mellan befolkningsförändringar och lokalisering av detaljhandeln

I stället för att modellera och analysera förändringar i detaljhandeln som en följd av förändringar lokala (kommunala) marknader har vi valt en ansats som poängterar den ömsesidiga påverkan mellan de två. Vi tror att det finns en stor potential i ett sådant angreppssätt. Befolkningsminskning eller en låg befolkningsdensitet kan leda till minskningar av detaljhandelssektorns storlek. Samtidigt är det viktigt att också fundera på vad det skulle betyda för dessa orter om detaljhandeln mer eller mindre försvann, både vad gäller attraktivitet och utvecklingsmöjligheter. Särskilt viktig i detta avseende är förmodligen matvaruhandeln. Denna typ av återkopplingsmekanism förtjänar en större uppmärksamhet i urbaniseringsdebatten då denna kan leda till kumulativa eller självförstärkande utvecklingsförlopp.

Således är sambandet inte enbart riktat åt ena hållet. När befolkningen minskar leder det till att butiker stänger igen och sysselsättningen i detaljhandeln minskar. Vi menar att minskningen av utbudet detaljhandel också påverkar befolkningsutvecklingen. Denna återkoppling förbises ofta i empiriska undersökningar men också i den offentliga diskussionen. Genom detta forskningsprojekt har vi genomfört ett antal analyser för att försöka belysa denna mekanism. Ofta när man försöker konstruera åtgärder för att motverka befolkningsminskning på sårbara platser ser man minskningen av detaljhandeln främst som ett symptom snarare än en orsak. På platser som förlorar detaljhandel medför det inte bara att invånarna tvingas utstå större dagliga bekymmer, det kan också leda till att platsen blir tråkigare och kanske upplevs som mindre säker.

Skillnader mellan branscher

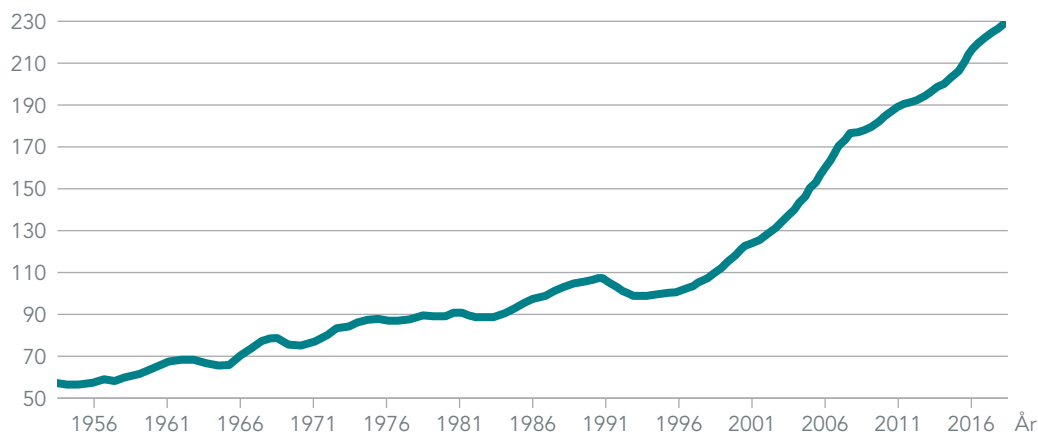
En viktig aspekt på detaljhandeln är att uppmärksamma dess heterogena natur. Olika sorters detaljhandel tillhandahåller tjänster som efterfrågas med olika frekvens. En del typer av handel frekventeras mer ofta än andra. Konsumenter i en regional marknad har en mer frekvent efterfrågan på det som brukar kallas lägre ordningens varor (till exempel mat) och en mindre frekvent efterfrågan på högre ordningens varor (till exempel möbler, elektronikvaror).

Denna efterfrågefrequens är en viktig faktor för att förstå lokaliseringsmönstret hos olika delbranscher eftersom kunder kommer att vara mer öppna för att färdas längre när det gäller varor som inhandlas med lägre frekvens. För varor som inhandlas med högre frekvens krävs en större närhet. Av denna anledning är olika delar av detaljhandeln olika beroende av en stor efterfrågan i närheten. Därför är det naturligtvis viktigt att ta hänsyn till detta och göra särskilda analyser för olika delar av detaljhandeln.

Detaljhandel – i hjärtat av ekonomin, i hjärtat av staden

Detaljhandeln har traditionellt varit en viktig funktion för ekonomin som helhet och spelat en viktig roll för vitaliteten i de lokala ekonomierna där butikerna verkar. Strukturella förändringar under senare tid medför stora utmaningar för detaljhandelsens fysiska närvaro i form av butiker (Dawson, 2006; Fujita och Thisse, 2002). Trots detta är detaljhandeln fortfarande en av de viktigaste baserna för sysselsättningen i Sverige med mer än 500 000 personer som arbetar i butiker och andra detaljhandelsgrenar, vilket motsvarar nästan 20 procent av den totala sysselsättningen i landet¹ och nästan 11 procent av total BNP. Den uppåtgående trenden inom detaljhandeln sedan 90-talet håller i sig (se figur 1).

Figur 1. Försäljningsvolym 1956–2017 (Index 1995=100, Källa: SCB).

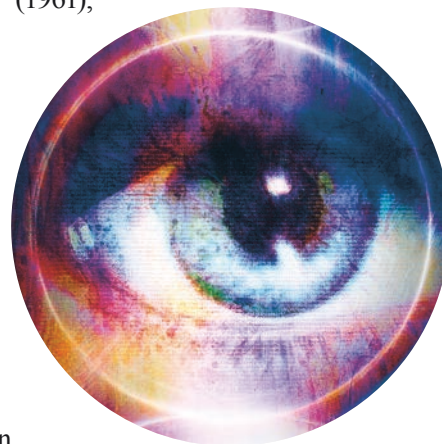

Detaljhandelssektorn får också en allt större uppmärksamhet i den akademiska litteraturen för sin potential att återuppliva och omforma platser. Olika delar av samhällsvetenskaperna argumenterar antingen direkt eller indirekt för att detaljhandels roll är större än att bara handla om ett utbyte mellan butiksinnehavare och konsumenter. En viktig roll för detaljhandeln är dess förmåga att utöka sysselsättningsbasen i lokala ekonomier (Basker, 2005; Basker 2007; Merriman med flera, 2012). En annan, kanske mer förbisedd funktion hos detaljhandeln, är dess förmåga att fungera som en attraktor och stimulans för en levande lokal miljö (Öner, 2017).

1 Handelns betydelse i Sverige: <https://www.svenskhandel.se/rapporter/handelns-betydelse-i-sverige/>

”Ögon på gatan”

Städer – och mindre områden i dem – består av människor och deras vardagliga interaktioner. Dessa interaktioner är rumsligt avgränsade: de formar utrymmet, och utrymmet formar i sin tur dessa interaktioner. Jane Jacobs² (1961), en av de största urbana tänkarna, hävdar att i hjärtat av framgångsrika städer och stadsdelar hittar man några få huvudkvaliteter, varav en är att alla har ”ögon på gatan”. Den enkla logiken är att om det finns fler människor på gatorna blir utrymmet säkrare. Övergivna och försummade städer och stadsdelar saknar å andra sidan en sådan kvalitet. Ögonen på gatan ger en form av övervakning över stadsmiljön. Butiker och försäljare har en sådan outtalad rumslig roll. Kluster av butiker i en stad eller ett grannskap ökar spelrummet för mänsklig interaktion genom att attrahera människor till platsen. Man kan argumentera för att butiker fungerar som ”ögonen på gatan” i sina respektive geografiska områden.

Hur går det då för de platserna som förlorar i befolkning?

En snabb urbanisering i Sverige har lämnat många delar av landet i en sårbar position på grund av denna befolkningsminskning. När vi tittar på ”nattbefolkningen” (befolkningen i en kommun som har ett jobb) i Sveriges 290 kommuner 2007–2017 ser vi att 63 kommuner har upplevt en minskning av befolkningen i absoluta termer. Tittar vi på den relativa befolkningstillväxten ser vi ännu mer slående resultat. Under samma period växte befolkningen cirka 12 procent i hela landet. Skillnader mellan de svenska kommunerna ökade dock samtidigt då endast 54 kommuner presterade lika bra eller bättre än landsgenomsnittet. Befolkningskoncentrationen har betydande effekter på de lokala ekonomierna, särskilt på aktiviteter som är rumsligt avgränsade såsom detaljhandeln.

När efterfrågan för vissa tjänster inte uppfylls i en lokal ekonomi observerar vi en nedgång inte bara i skala utan också i bredden på sektorn på en lokal marknad; butiker och andra tjänsteleverantörer antingen stänger eller flyttar till större marknader. Medan 83 kommuner minskade i total sysselsättning förlorade nästan 130 av dem sysselsättning inom detaljhandeln. I mer än 100 kommuner har emellertid den relativa vikten av detaljhandelssektorns roll att tillhandahålla lokal sysselsättning ökat, och intressant nog befinner sig en stor majoritet av dessa kommuner (totalt 72) på landsbygden. Förhållandet mellan befolkningsnedgång och nedgång i detaljhandeln på landsbygden i Sverige är inte är inte enkelt: förhållandet är inte enkelriktat. När befolkningen minskar stänger butikerna och det gäller även detaljhandeln. Vi hävdar dock att nedgången i detaljhandeln i en lokal ekonomi också påverkar befolkningsutvecklingen. Denna

2 The Death and Life of Great American Cities, Random House, New York, 1961.

återkopplingsmekanism förbises ofta både inom forskning och i politiska diskussioner: när butiker stänger bidrar detta till befolkningsminskning.

I detta forskningsprojekt har vi genomfört ett antal analyser för att analysera den här mekanismen (presenteras senare i rapporten). Det simultana förhållandet mellan befolkningsnedgång och nedgång i butiker i delar av Sverige är av avgörande betydelse för den politiska diskussionen. När vi tänker på sätten att mildra befolkningsminskningen hos utsatta platser, behandlar vi nedgången i lokal detaljhandel endast som ett symptom snarare än en orsak. Platser som förlorar livskraften på sina lokala detaljhandelsmarknader betyder inte bara större dagliga besvär för invånarna, utan blir också tråkiga och möjligen relativt mindre säkra. Genom att följa grunderna hos en rumslig jämviktsmodell Roback (1982), och baserat på våra observationer av utvecklingen inom detaljhandeln i svenska stads- och landsbygdskommuner, föreslår vi att detaljhandeln bör integreras i förståelsen för platsspecifika resurser som ger motståndskraft till städer som hamnat i en nedåtgående spiral.

Platser som förlorar livskraften på sina lokala detaljhandelsmarknader betyder inte bara större dagliga besvär för invånarna, utan blir också tråkiga och möjligen relativt mindre säkra.

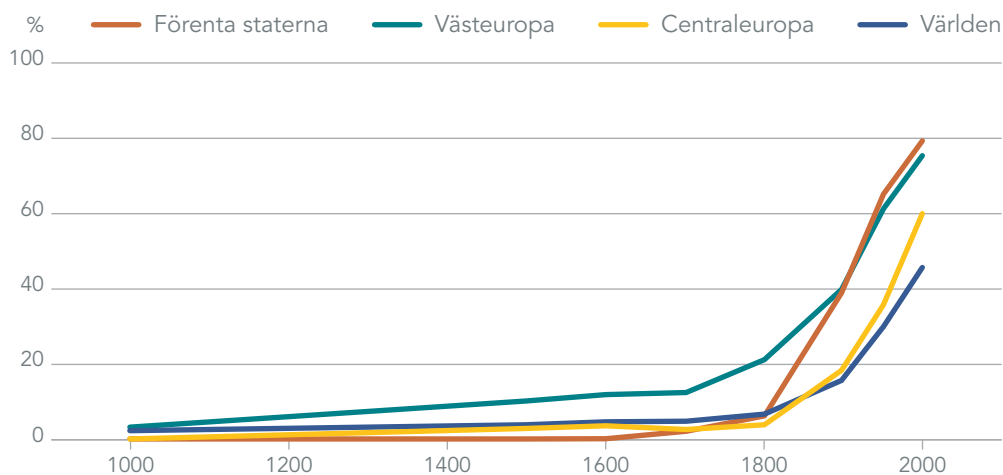
I denna rapport presenterar vi en del beskrivande statistik, rangordningar av kommuner och kartläggningar av svensk detaljhandelsgeografi. Vi presenterar sedan vårt arbete med den simultana kausaliteten mellan befolkning och detaljhandel där vi använder livsmedelshandlare som exempel.

3

Den historiska utvecklingen

Den fysiska detaljhandels historia är lika gammal som marknaderna själva. Så tidigt som 800 f.Kr. i det antika Grekland var Agora det allmänna utrymmet som användes för utbyte av varor och fungerade som en mötesplats för folket. Mellan 1200-talet och 1500-talet började vi se framväxten av tidiga ”köpcentra” i mellanöstern i form av Basarer, där många butiker (ofta mycket specialiserade på en eller några få varor) samlades under ett tak. Runt 1600-talet, särskilt i västvärlden, började lokala butiker ersätta marknadsplatser och gatuförsäljare, vilket ledde till uppkomsten av moderna detaljhandelskluster i städer (Trentmann, 2012).

Figur 2. Andel av befolkningen som bor i urbaniserade områden 1000–2000.
Dataälla: Our World in Data.³

Historien om städer som handelsplatser följer, liksom urbaniseringen själv, en lång och regelstyrd evolutionär utveckling. På 1800-talet uppstod en banbrytande ny utveckling: snabb industrialisering ledde till att nya urbaniseringsmönster uppstod. Omvandlingen från jordbrukssamhället till industrisamhället ledde till en betydande förskjutning från landsbygder till städer. Efter den industriella revolutionen har handeln mellan länder också ökat enormt. Två saker förtjänar särskild uppmärksamhet. Den första är framstegen inom transportteknik under denna period, och den andra är produktivitetsvinsterna förknippade med industrialiseringen. För att sätta det i perspektiv var BNP per capita-tillväxten mellan år 1000 och 1820 cirka 0,15 procent per år. Tittar vi från 1850 och framåt ser vi att BNP-tillväxten per år är tio gånger så hög, med 1,5 procent per år (Trentmann, 2012).

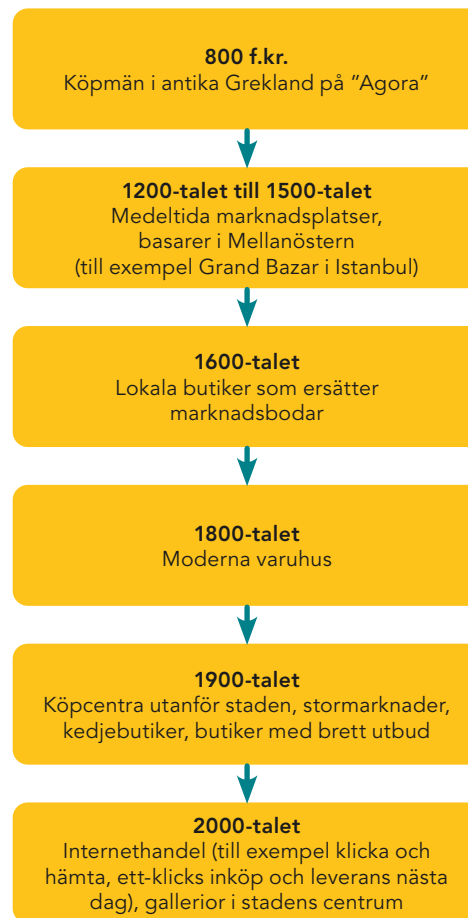
3 Our World in Data: <https://ourworldindata.org/urbanization>

På 1800-talet började vi se en utveckling mot framväxten av varuhus i stadskärnan. Stordriftsfördelar, som visade sin kraft överallt i ekonomin, kom också att vara viktigt för detaljhandlare. Detaljhandeln blev mer rumsligt koncentrerad än någonsin tidigare och butikernas storlek började växa. Den snabba urbaniseringen som började på 1800-talet fortsatte även under 1900-talet, och den medförde stora förändringar. De ursprungliga gränserna för städernas storlek kunde inte svara mot efterfrågan på utrymme, och därför expanderade städerna geografiskt för att kunna härbärgera den nödvändiga utökningen av bostadsutbudet. Under andra hälften av 1900-talet, under efterkrigstiden, bevittnade vi en snabb utvidgning av förortslivsstilen i många delar av västvärlden.

Sverige har på samma sätt från 60-talet och framåt etablerat många nya stadsdelar med sina egna lokala marknader. Ökande privata transporter, i kombination med en minskning av hushållens storlek och drastiskt högre kvinnligt deltagande på arbetsmarknaden, omformade användningen av städer och förorter. Denna utveckling följs av framväxten av ”köpcentrumeran” i västvärlden. Medan spänningen mellan centrumhandeln och köpcentrum utanför staden har präglat debatten de senaste decennierna upplever vi idag under 2000-talet en strukturell förändring i detaljhandelssektorn som är av omfattande storlek. Detaljhandel på internet och affärsmodeller av ”klick-och-hämta” typ ökar snabbt (Trentmann, 2012).

Den svenska detaljhandeln online har ökat med hela 15 procent⁴ mellan 2017–2018. Men trots den snabba ökningen av detaljhandeln online sker idag fortfarande 90 procent av den svenska detaljhandeln i en fysisk butik⁵. Samtidigt med medvetenheten om vad framtiden för detaljhandeln kan föra med sig för det fysiska detaljhandelslandskapet, är studier av förändringar i den fysiska detaljhandeln fortfarande både viktiga och värdefulla.

Figur 3. Historisk utveckling av detaljhandel sammanfattad.

4 E-barometern: <https://www.postnord.se/vara-losningar/e-handel/e-handelsrapporter-och-kundcase/e-barometern>

5 Bara 9,8 procent av den svenska livsmedelsmarknaden härrör från detaljhandel på nätet i 2018.

4

Förändringar i den svenska detaljhandeln

I en tidigare vitbok undersökte vi trenderna på den svenska detaljhandelsmarknaden i olika kommuner. I denna rapport uppdaterar vi vår analys, begränsar den till förändringarna för perioden 2007–2017 och ger en sammanfattning av våra slutsatser. Nedan rankas de 30 bästa kommunerna enligt den största ökningen (i absoluta tal) av sysselsättning i detaljhandeln. Tabellen visar också förändringar i den totala sysselsättningen, nattbefolkning (antal som har jobb) och detaljhandelsspecialiseringen i kommunen. Vi har klassificerat kommunerna efter deras inslag av landsbygd, om de är en gränskommun eller inte, samt om de är turismkommuner⁶ eller inte.

I denna rapport undersöker vi trenderna på den svenska detaljhandelsmarknaden i olika kommuner under perioden 2007–2017 och ger en sammanfattning av våra slutsatser.

Vi ser att endast en handfull av dessa kommuner är landsbygdskommuner, och förutom Eda och Strömstad är ingen av dem gränskommuner. På liknande sätt, och lite överraskande, klassificeras ingen av dessa kommuner heller som turismkommun. En intressant trend blir tydlig när vi tittar på detaljhandelns relativa betydelse i dessa lokala ekonomier. Medan sysselsättning i detaljhandeln har vuxit kraftigt i dessa kommuner, förblev den relativa vikten av detaljhandeln i stort sett oförändrad. Detta tyder på en persistens i den hierarkiska rangordningen för detaljhandel i förhållande till annan ekonomisk verksamhet i dessa lokala ekonomier.

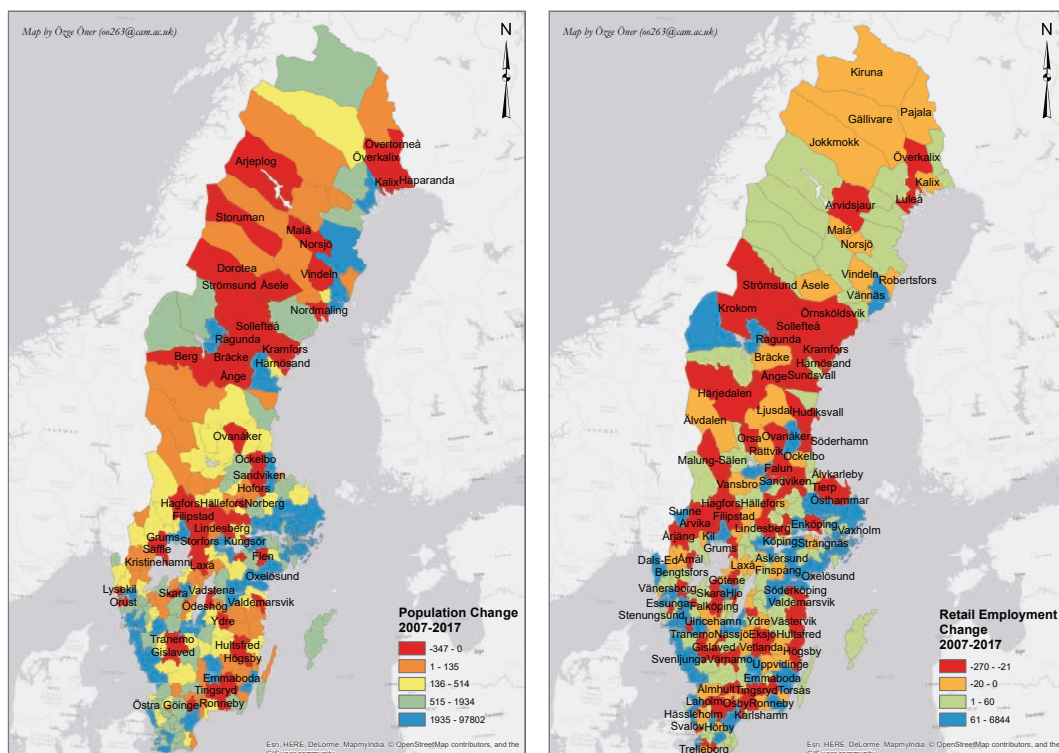
Tittar vi på de 30 nedersta kommunerna i rankningen med avseende på förändringar i detaljhandeln 2007–2017, observerar vi att de flesta av dessa kommuner är landsbygdskommuner, vilket man kan förvänta sig. En intressant och ganska oväntad observation är att inte alla dessa kommuner har upplevt en minskning av befolkningen under denna period. Faktum är att bara en handfull av dem har minskat i nattbefolkning. Föga förvånande klassificeras ingen av dessa kommuner som en lokal turistmarknad. Vi tittar ytterligare på den geografiska fördelningen av dessa förändringar genom att kartlägga befolknings- och detaljhandelsförändringar i de svenska kommunerna.

⁶ Kommuner där antal nattgäster i hotell, hostell, campingplatser överstiger 21 per invånare eller där antalet semesterhem överstiger 0,20 per invånare, efter HUI-klassificeringen.

Tabell 1. Största och minsta ökningen i sysselsättning i detaljhandeln 2007–2017.

Kommun	Sysselsättning i detaljhandeln 2007	Sysselsättning i detaljhandeln 2017	Förändring i detaljhandelsysselsättning #	Förändring i detaljhandelsysselsättning %	Förändring i total sysselsättning %	Förändring i nattpopulation %	Andel anställda i detaljhandeln 2007	Förändring i andel anställda i detaljhandeln	Detaljhandels-specialisering 2017 (LO)	Landsbygd	Gräns	Turism
Störst												
1 Stockholm	32 755	39 599	6 844	0,21	0,23	0,24	0,06	0,00	0,96	0	0	0
2 Göteborg	16 704	18 622	1 918	0,11	0,17	0,19	0,06	0,00	0,88	0	0	0
3 Malmö	9 707	11 261	1 554	0,16	0,22	0,25	0,07	0,00	1,04	0	0	0
4 Solna	2 774	4 110	1 336	0,48	0,32	0,31	0,04	0,01	0,75	0	0	0
5 Nacka	2 544	3 352	808	0,32	0,15	0,20	0,08	0,01	1,59	0	0	0
6 Uppsala	5 826	6 588	762	0,13	0,18	0,18	0,06	0,00	1,03	0	0	0
7 Järfälla	2 722	3 466	744	0,27	0,19	0,20	0,12	0,01	2,14	0	0	0
8 Huddinge	3 593	4 281	688	0,19	0,15	0,22	0,09	0,00	1,55	0	0	0
9 Falkenberg	2 157	2 785	628	0,29	0,13	0,13	0,12	0,02	2,22	1	0	0
10 Sigtuna	1 112	1 730	618	0,56	0,17	0,26	0,04	0,01	0,95	0	0	0
11 Heby	370	983	613	1,66	0,12	0,07	0,08	0,12	3,37	1	0	0
12 Umeå	3 482	4 026	544	0,16	0,15	0,14	0,06	0,00	1,01	0	0	0
13 Jönköping	4 429	4 960	531	0,12	0,16	0,13	0,07	0,00	1,10	0	0	0
14 Täby	2 549	3 002	453	0,18	0,13	0,14	0,11	0,00	1,93	0	0	0
15 Västerås	4 115	4 561	446	0,11	0,14	0,14	0,06	0,00	1,04	0	0	0
16 Strömstad	1 260	1 693	433	0,34	0,12	0,12	0,22	0,04	4,33	1	1	0
17 Norrköping	3 911	4 319	408	0,10	0,15	0,15	0,07	0,00	1,08	0	0	0
18 Uddevalla	1 888	2 255	367	0,19	0,07	0,12	0,08	0,01	1,46	0	0	0
19 Partille	1 015	1 372	357	0,35	0,15	0,16	0,09	0,02	1,85	0	0	0
20 Skövde	1 562	1 906	344	0,22	0,14	0,12	0,05	0,00	0,92	0	0	0
21 Botkyrka	1 261	1 587	326	0,26	0,16	0,21	0,06	0,00	1,02	0	0	0
22 Halmstad	2 704	3 022	318	0,12	0,13	0,12	0,06	0,00	1,02	0	0	0
23 Örebro	4 427	4 742	315	0,07	0,15	0,18	0,07	0,00	1,01	0	0	0
24 Leksand	997	1 279	282	0,28	0,07	0,05	0,15	0,03	3,02	1	0	0
25 Borås	5 143	5 421	278	0,05	0,14	0,13	0,10	-0,01	1,54	0	0	0
26 Kalmar	2 379	2 655	276	0,12	0,14	0,13	0,08	0,00	1,23	0	0	0
27 Kungsbacka	2 012	2 282	270	0,13	0,18	0,16	0,09	0,00	1,41	0	0	0
28 Lidingö	804	1 040	236	0,29	0,01	0,11	0,07	0,02	1,45	0	0	0
29 Eda	569	802	233	0,41	0,19	0,03	0,17	0,03	3,39	1	1	0
30 Sollentuna	1 551	1 766	215	0,14	0,10	0,17	0,07	0,00	1,14	0	0	0
Minst												
290 Falun	1 611	1 341	-270	-0,17	0,04	0,06	0,06	-0,01	0,78	0	0	0
289 Skara	748	544	-204	-0,27	0,00	0,00	0,08	-0,02	0,99	1	0	0
288 Åstorp	701	563	-138	-0,20	0,08	0,07	0,12	-0,03	1,49	0	0	0
287 Värnamo	965	832	-133	-0,14	0,01	0,03	0,05	-0,01	0,77	1	0	0
286 Hässleholm	1 285	1 157	-128	-0,10	-0,01	0,05	0,06	-0,01	0,87	1	0	0
285 Sundsvall	3 370	3 245	-125	-0,04	0,07	0,06	0,07	-0,01	1,03	0	0	0
284 Vänersborg	828	704	-124	-0,15	0,00	0,03	0,06	-0,01	0,81	1	0	0
283 Arvika	714	600	-114	-0,16	-0,06	0,01	0,06	-0,01	0,92	1	1	0
282 Söderhamn	675	570	-105	-0,16	0,06	0,04	0,07	-0,01	0,87	1	0	0
281 Härnösand	572	468	-104	-0,18	-0,04	-0,02	0,05	-0,01	0,74	1	0	0
280 Älmhult	1 399	1 301	-98	-0,07	0,16	0,07	0,14	-0,03	1,93	1	0	0
279 Sunne	343	266	-77	-0,22	0,02	0,08	0,06	-0,01	0,76	1	0	0
278 Kramfors	441	365	-76	-0,17	0,00	-0,04	0,05	-0,01	0,74	1	0	0
277 Tingsryd	399	323	-76	-0,19	0,01	-0,01	0,07	-0,01	0,93	1	0	0
276 Örnköldsvik	1 435	1 360	-75	-0,05	0,01	0,02	0,05	0,00	0,86	1	0	0
275 Tranås	501	427	-74	-0,15	0,02	0,04	0,06	-0,01	0,81	1	0	0
274 Karlshamn	816	749	-67	-0,08	0,07	0,03	0,06	-0,01	0,91	1	0	0
273 Essunga	212	145	-67	-0,32	0,15	0,01	0,10	-0,04	1,01	1	0	0
272 Vetlanda	701	636	-65	-0,09	0,03	0,02	0,05	-0,01	0,79	1	0	0
271 Olofström	276	214	-62	-0,22	0,05	0,02	0,04	-0,01	0,46	1	0	0
270 Sandviken	753	694	-59	-0,08	-0,03	0,00	0,04	0,00	0,65	1	0	0
269 Sollefteå	487	428	-59	-0,12	-0,02	-0,04	0,06	-0,01	0,83	1	0	0
268 Malung	388	329	-59	-0,15	0,02	0,02	0,07	-0,01	0,99	1	1	0
267 Ovanåker	283	226	-57	-0,20	0,00	-0,02	0,05	-0,01	0,68	1	0	0
266 Köping	589	535	-54	-0,09	0,01	0,02	0,05	0,00	0,73	1	0	0
265 Lindesberg	449	402	-47	-0,10	0,04	0,00	0,04	-0,01	0,63	1	0	0
264 Östhammar	434	387	-47	-0,11	0,07	0,04	0,05	-0,01	0,67	1	0	0
263 Söderköping	348	301	-47	-0,14	0,08	0,06	0,08	-0,02	1,09	0	0	0
262 Örkelljunga	230	185	-45	-0,20	-0,03	0,04	0,05	-0,01	0,76	1	0	0
261 Krokoms	212	167	-45	-0,21	0,02	0,08	0,04	-0,01	0,55	1	1	0

Figur 4. Befolkningsförändring och förändring i sysselsättning i detaljhandeln i svenska kommuner, 2007–2017.

De rumsliga skillnaderna mellan befolkningsminskningen och nedgången i detaljhandeln i svenska kommuner är lätta att urskilja från kartorna ovan. Kartorna är färgade för att visa förändringar i respektive befolknings- och detaljhandelssysselsättning under perioden 2007–2017. Det som visas är justerade kvantiler, där kommuner som är skuggade i rött på båda kartorna har upplevt en minskning av befolkningen och detaljhandelssysselsättningen.

En viktig och ganska anmärkningsvärd observation är relaterad till rumsliga regelbundenheter. Kartan till vänster i figur 4 visar att platser där befolkningen minskar gränsar till andra områden som presterar ganska dåligt i sin befolkningstillväxt under denna period. När vi istället tittar på kartan till höger ser vi att några av de kommuner som har upplevt en betydande nedgång i sysselsättning i detaljhandeln gränsar till andra kommuner som klarar sig bra när det kommer till tillväxten i antal anställda i detaljhandeln. Denna observation överensstämmer med tanken att framgången för en lokal detaljhandelsmarknad kan ske på bekostnad av andra i närheten, vinnare och förlorare är grannar med varandra.

Tabell 2. Kommuntyp och tillväxt inom sysselsättning i detaljhandeln, butiker i detaljhandeln och detaljhandelsspecialisering (2002–2015).

	Tillväxt inom sysselsättning i detalj- handeln	Tillväxt i antal butiker i detaljhandeln	Förändring i relativ specialisering
Befolkningsförändring	1,322*** (-6,5)	0,997*** (-5,86)	0,340** (-2,03)
Typ 2: Pendlingskommun nära storstad	-0,0471 (-0,83)	-0,0133 (-0,18)	-0,00402 (-0,11)
Typ 3: Större stad	-0,129*** (-2,80)	-0,155** (-2,20)	-0,0414 (-1,33)
Typ 4: Pendlingskommun nära större stad	-0,104* (-1,79)	-0,109 (-1,38)	0,0153 (-0,38)
Typ 5: Lågpendlingskommun nära större stad	-0,102 (-1,63)	-0,133* (-1,66)	0,0172 (-0,39)
Typ 6: Mindre stad/tätort	-0,0791 (-1,39)	-0,150** (-2,01)	0,00848 (-0,21)
Typ 7: Pendlingskommun nära mindre stad/tätort	-0,126* (-1,95)	-0,0961 (-1,20)	0,00517 (-0,11)
Typ 8: Landsbygdskommun	-0,0448 (-0,53)	-0,0702 (-0,82)	0,015 (-0,24)
Typ 9: Landsbygdskommun med besöksnäring	0,169 (-1,35)	0,0182 (-0,2)	0,144 (-1,14)
Konstant	0,298*** (-5,27)	0,376*** (-4,98)	-0,0334 (-0,83)
Obs	288	288	288

Baskategori: Storstäder.

***, ** respektive * betyder att sambandet är statistiskt signifikant på 1%-, 5%- respektive 10%-nivån.

Vi tittar vidare på förhållandet mellan befolkning och kommunala detaljhandelsmarknader genom att undersöka hur, utöver marknadsstorleken i termer av befolkning, typen av kommun i termer av dess rang i den regionala hierarkin relaterar till förändringar i sysselsättningen i detaljhandeln, förändringar i antalet butiker samt förändring i relativ specialisering (mätt som lokaliseringkvoter⁷).

Här följer en sammanfattning av sambandet mellan typ av kommun och förändring i sysselsättning, antal butiker samt relativ specialisering inom detaljhandel i svenska kommuner. Baskategorin är storstäder. Genom att hålla befolkningsförändringen konstant kan vi observera att tillväxten i detaljhandeln sker i medelstora städer (större stad), pendlingskommunerna nära medelstora städer (pendlingskommun nära större stad) och pendlingskommunerna nära småstäder (pendlingskommun nära

⁷ Lokaliseringkvoter härrör från ekonomisk basanalys och används för att se om en viss ekonomisk verksamhet är en exportör eller importör givet sin relativa betydelse med avseende på den lokala ekonomin i stort och med avseende på genomsnittlig nationell representation av den ekonomiska aktiviteten. För detaljhandelsspecialisering på en marknad:

$$LK = \left(\frac{\text{Sysselsättning i detaljhandeln}_{\text{kommun}}}{\text{Sysselsättning}_{\text{kommun}}} \right) / \left(\frac{\text{Sysselsättning i detaljhandeln}_{\text{land}}}{\text{Sysselsättning}_{\text{land}}} \right)$$

mindre stad), allt jämfört med utvecklingen i storstäderna. Tittar vi på tillväxten i detaljhandelsföretag och kontrollerar för befolkningsförändringar ser vi att medelstora städer (större stad), pendlingskommuner med låg pendlingsfrekvens nära medelstora städer (lågpendlingskommun nära större stad) och små städer (mindre stad) presterade sämre än de stora städerna. Tittar vi på förändringen i specialiseringen av detaljhandeln ser vi inget statistiskt signifikant samband mellan kategorierna när det kontrolleras för befolkningsförändringar.

Tabell 3. SKL kommundefinitioner.⁸

Typ	Engelska	Definition
1 Storstäder	Large cities	Kommuner med minst 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten
2 Pendlingskommun nära storstad	Commuting municipalities near large cities	Kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun
3 Större stad	Medium-sized towns	Kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten
4 Pendlingskommun nära större stad	Commuting municipalities near medium-sized towns	Kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.
5 Lågpendlingskommun nära större stad	Commuting municipalities with a low commuting rate near medium-sized towns	Kommuner där mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad
6 Mindre stad/tätort	Small towns	Kommuner med minst 15 000 men mindre än 40 000 invånare i den största tätorten.
7 Pendlingskommun nära mindre stad/tätort	Commuting municipalities near small towns	Kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun
8 Landsbygdskommun	Rural municipalities	Kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten, lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent)
9 Landsbygdskommun med besöksnäring	Rural municipalities with a visitor industry	Landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäringen uppfyllda, det vill säga antal gästnätter, omsättning inom detaljhandel/hotell/ restaurang i förhållande till invånarantalet

8 För engelsk definition se: <https://skl.se/download/18.6b78741215a632d39cbcc85/1487772640274/Classification%20of%20Swedish%20Municipalities%202017.pdf>

Detaljhandelns olika grenar

5

Ett viktigt kännetecken hos detaljhandeln som ekonomisk verksamhet är dess heterogena natur. Olika typer av detaljhandlare tillhandahåller tjänster och varor till kunderna som efterfrågas med olika frekvens, vilket betyder att en del butiker besöks oftare av samma uppsättning konsumenter än andra. Konsumenterna på en viss lokal marknad har en mer frekvent efterfråga på de varor som tillhandahålls av detaljhandlarna som säljer lägre ordningens varor, som livsmedelshandlare, och mindre frekvent efterfråga på de varor som tillhandahålls av detaljhandlarna som säljer högre ordningens varor, till exempel butiker som säljer möbler och elektroniska varor.

Frekvensen av efterfrågan är en avgörande faktor för att förstå de olika detaljhandlarnas lokaliseringsmönster eftersom konsumenterna kommer att ha en högre villighet att resa längre avstånd för konsumentvaror som de köper mindre ofta. Samtidigt kommer de att vara mer benägna att besöka butiker i närheten när det gäller varor som de konsumerar regelbundet (Klaesson och Öner, 2014). Återförsäljarnas beroende av efterfrågan (vad gäller befolkning eller köpkraft) i närheten varierar därför med avseende på hållbarheten hos de varor de säljer. För att kunna förstå förändringar i detaljhandelssektorn på lokala marknader krävs det därför att man kan dela upp sektorn enligt dess specifika funktioner frekvens och avståndskänslighet.

Ett viktigt kännetecken hos detaljhandeln som ekonomisk verksamhet är dess heterogena natur.

Tabell 4 visar förändringen i detaljhandeln och antal detaljhandelsföretag bland olika detaljhandelsgrenar under perioden 2002–2015. Eftersom de är mycket relaterade till vissa andra fritidstjänster, presenterar vi också förändringar i tjänster såsom restauranger, biografier, allmänna konsumenttjänster och skönhets- och välbefinnandeinrättningar. Tre branscher som uppvisar den största procentuella ökningen av sysselsättningen är andrahandsbutiker, butiker som säljer högre ordningens varor (som möbler och elektroniska varor) och livsmedelsbutiker. Människor har blivit mer medvetna om hållbarhet i detaljhandeln de senaste åren, och konsumtionen av begagnade varor är kopplad till en urban livsstil som vunnit popularitet, vilket delvis kan förklara tillväxten av andrahandsbutiker. Under samma period växte också sysselsättningen i tjänster som restauranger och skönhet och välbefinnande kraftigt. Den enda detaljhandelsbranschen som har minskat i sysselsättning under perioden är apotek, vilka växte med 46 procent i termer av butiker under samma period. Sådana motsatta trender indikerar att butikerna blir väsentligt mindre i skala medan sektorn har expanderat vad gäller antalet anläggningar.

Denna förändring kan till stor del bero på att det statliga monopolet på apotek togs bort under 2009. Nu är en stor majoritet av apoteken i Sverige privatägda och privat drivna, vilket förändrat landskapet för just denna del av detaljhandeln dramatiskt. Bland tjänsterna ser vi en betydande nedgång i sysselsättningen med allmänna konsumenttjänster, och den nedgång som denna gren har upplevt när det kommer till antalet anläggningar är ungefär samma som med sysselsättningen.

Tabell 3. Förändring i detaljhandelskategorier, 2002–2015.

Detaljhandels-sektor	Förändring i antal anställda i detaljhandeln %	Förändring i antal anställda i detaljhandeln #	Förändring i detaljhandeln %	Förändring i detaljhandeln #
Varuhus	0,05	795	0,37	98
Livsmedel	0,18	14 192	-0,07	-710
Alkohol	0,07	286	0,03	13
Apotek	-0,02	-218	0,46	419
Specialist	0,14	5 462	0,05	547
Kläder	0,13	5 555	0,07	551
Högre ordningens varor	0,23	7 804	-0,05	-273
Konst	0,8	12 746	1,53	9 737
Andrahand	1,28	1 879	0,67	478
Restaurang	0,62	54 660	0,36	5 564
Biograf	0,2	229	-0,01	-2
Konsumenttjänst	-0,11	-746	-0,09	-215
Skönhet och välbefinnande	1,3	29 121	0,89	14 322

Sällanköpsvaror kontra konsumtionsvaror

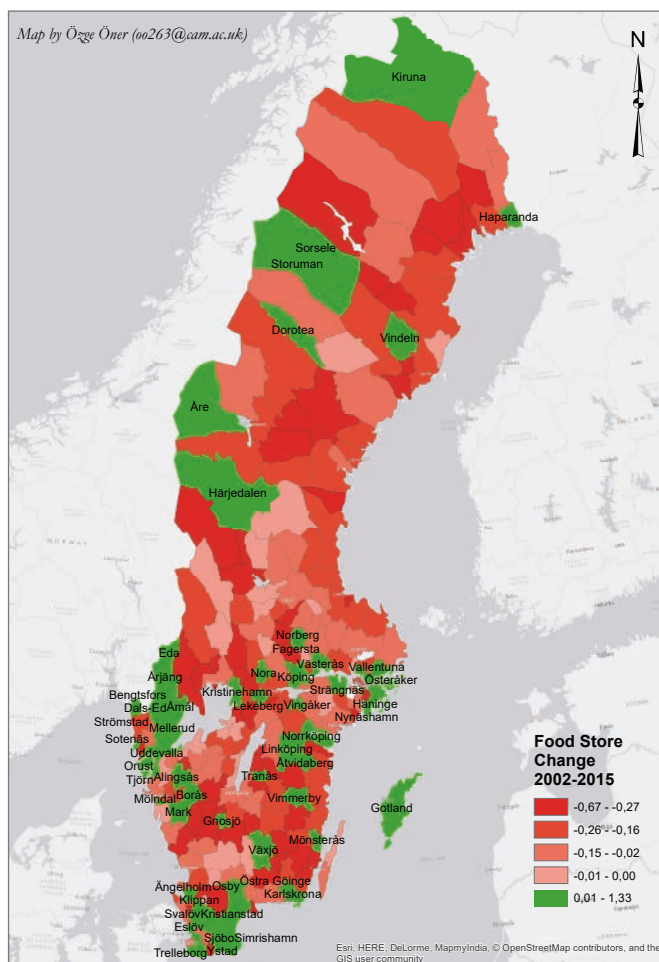
Detaljhandels-sektor	Tillväxt i antal anställda i detaljhandeln	Förändring i antal anställda i detaljhandeln	Förändring i antal detaljhandlare %	Förändring i antal detaljhandlare #
Sällanköp	0,23	34 241	0,36	11 138
Icke-sällanköp	0,15	14 260	-0,02	-278
Andra	0,7	83 264	0,58	19 669

Vad gäller den största procentuella tillväxten i antalet butiker sticker andrahandsbutiker, apotek och varuhus ut. För andra tjänster ser vi en slående ökning av konstinrättningar, skönhets- och välfärdsinrättningar och restauranger. Livsmedelsförsäljningen är ett fall som kräver ytterligare uppmärksamhet. I detaljhandelslitteraturen diskuteras vikten av en efterfrågegräns för möjligheten av att driva en livsmedelsbutik på en lokal marknad. Under den undersökta perioden har många lokala marknader i landet minskat i befolkning (se den relaterade *vitboken*⁹ för vidare diskussion). Vi ser att medan antalet

9 Kommunernas detaljhandelsmarknader- uppgång och fall? (<http://handelsradet.se/wp-content/uploads/2017/10/2017-Kommunernas-detaljhandelsmarknader-uppgang-och-fall.pdf>)

anställda har ökat inom denna handelsgren, har antalet anläggningar minskat. En sådan trend indikerar att det finns färre livsmedelsbutiker med fler anställda. Man kan således argumentera för att livsmedelsförsäljningen blivit mer koncentrerad under perioden. Denna förändring kan ha lett till att det inte finns livsmedelsbutiker i vissa områden i landet. Sådana fenomen kallas ibland för "livsmedelsökningar" i litteraturen, och huruvida det existerar sådana i Sverige behandlas ytterligare i forskningsprojektet. I figur 5 kan en kartläggning av nedgången i antal livsmedelsbutiker i svenska kommuner ses. Kommuner som inte upplevde en minskning av antalet livsmedelsförsäljare är skuggade i grönt, där de flesta gränsar till kommuner med en betydande nedgång i antalet livsmedelshandlare.

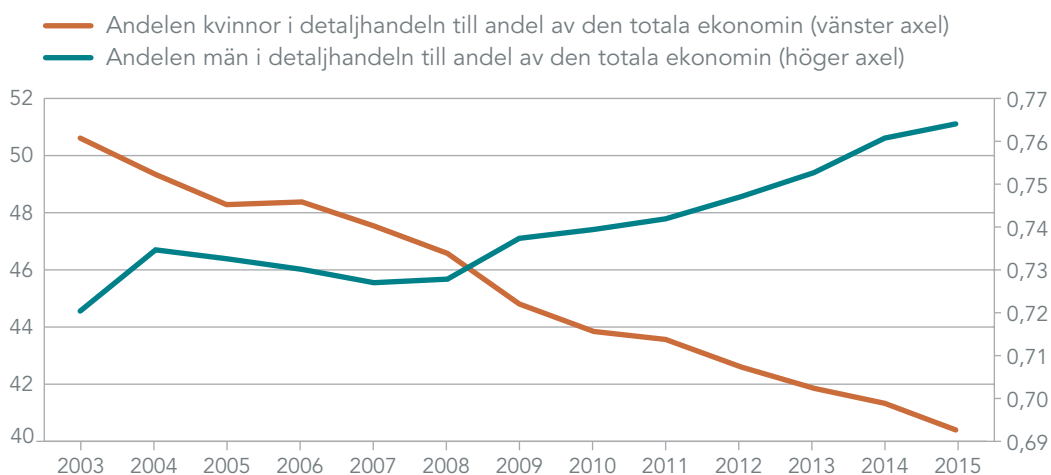
Figur 5. Livsmedelshandlare i svenska kommuner.

6 Detaljhandeln – efter kön, bakgrund och bransch

Figur 6 visar detaljhandelssysselsättningen i Sverige uppdelad på kvinnor och män, och täcker sysselsättningsmönstren för 2003–2015. Sysselsättningen ökade för både män och kvinnor under hela perioden. I absoluta termer utgjordes sysselsättningen inom detaljhandeln mest av kvinnor, och kvinnors sysselsättning inom detaljhandeln hade en jämn tillväxt under denna period. Andelen kvinnor sysselsatta i detaljhandeln jämfört med kvinnors sysselsättning i hela ekonomin minskade dock, vilket betyder att dominansen av kvinnor i detaljhandelns sysselsättning minskade under perioden. Den motsatta trenden ses istället för männens sysselsättning i detaljhandeln jämfört med männens sysselsättning i hela ekonomin.

Figur 6. Sysselsättning i detaljhandeln efter kön, 2003–2015. Källa: SCB.

När man diskuterar detaljhandelns betydelse för invandrades sysselsättning är det viktigt att komma ihåg att, medan drygt 50 000 invandrare jobbade i detaljhandelssektorn 2003; har det antalet nästan fördubblats till 2015. Vi bör notera att det under denna period har funnits två stora invandringsvågor, särskilt från delar av Mellanöstern. Den första invandringsvågen inleddes i 2006, efter Irak-kriget. Den andra vågen är den nya flyktingkrisen efter det syriska inbördeskriget, vilken nådde sin topp 2014–2016, med en minskning efter införandet av mer strikta gränskontroller. Inom de närmaste åren kommer vi kanske i detaljhandelssektorn kunna observera de fördröjda effekterna av denna andra flyktinginvandringsvåg från Mellanöstern, både vad gäller både etnisk mångfald och lönestruktur. Detta kommer att kräva ytterligare uppmärksamhet, särskilt med tanke på sektorns stora betydelse för att tillhandahålla jobb till invandrare.

Tabell 8. Förändring och tillväxt i detaljhandelssysselsättning efter kön, födelseort, 2003–2015.

	Tillväxt (%) totalt	Förändring totalt	Tillväxt (%) män	Förändring män	Tillväxt (%) kvinnor	Förändring kvinnor	Tillväxt (%) invandrare	Förändring invandrare
Varuhus	0,05	795	0,08	371	0,04	424	0,3	508
Livsmedel	0,18	14 192	0,4	9 528	0,09	4 664	0,59	5 872
Alkohol	0,07	286	0,17	240	0,02	46	0,32	126
Apotek	-0,02	-218	0,53	527	-0,07	-745	1,12	1 631
Specialist	0,14	5 462	0,11	1 486	0,16	3 976	0,47	1 935
Kläder	0,13	5 555	0,11	1 181	0,14	4 374	0,43	2 011
Högre ordningens varor	0,23	7 804	0,15	3 080	0,37	4 724	0,91	2 730
Konst	0,8	12 746	0,68	5 913	0,95	6 833	1,24	2 908
Andrahand	1,28	1 879	1,13	836	1,42	1 043	1,7	473
Restaurang	0,62	54 660	0,76	30 754	0,5	23 906	1,22	33 343
Biograf	0,2	229	0,09	54	0,3	175	0,31	41
Konsumenttjänst	-0,11	-746	-0,12	-525	-0,11	-221	0,34	377
Skönhet och välbefinnande	1,3	29 121	1,98	6 807	1,18	22 314	2,8	10 627

Tabell 9. Tillväxtsandelar i detaljhandelskategorier, 2003–2015.

Sysselsättningstillväxt i detaljhandel relativt total sysselsättningstillväxt			
	Män	Kvinnor	Invandrare
Varuhus	0,55	0,27	0,44
Livsmedel	2,65	0,61	0,88
Alkohol	1,17	0,11	0,48
Apotek	3,53	-0,49	1,66
Specialist	0,76	1,14	0,69
Kläder	0,72	1	0,63
Högre ordningens varor	1	2,61	1,34
Konst	4,55	6,71	1,84
Andrahand	7,6	10,05	2,51
Restaurang	5,12	3,53	1,81
Biograf	0,63	2,08	0,46
Konsumenttjänst	-0,79	-0,74	0,5
Skönhet och välbefinnande	13,27	8,29	4,15

De sektorer där vi ser en stor sysselsättningsexpansion för män är livsmedel, andrahand, apotek, konst och restaurang. Vi ser än en gång en nedgång i sysselsättningen för kvinnor och män inom konsumenttjänster, medan det finns en ökning av sysselsättningen hos invandrare i denna sektor. Vi ser en minskning av kvinnors sysselsättning i apotek och en betydande ökning av antalet apotek. Alla branscher har sett en ökad syssel-

sättning för personer födda utanför Sverige. Lägst sysselsättningstillväxt observeras i varuhussektorn.

Tabell 9 visar istället den procentuella tillväxten i detaljhandelssysselsättning efter kön och invandrarstatus som en del av den totala sysselsättningen i ekonomin. De sektorer som har upplevt den högsta relativa procentuella tillväxten för manlig sysselsättning är livsmedel, apotek, konst, andrahand, restaurang och skönhet och välbefinnande. Både för kvinnor och män har den relativa vikten av sysselsättning med avseende på den totala sysselsättningen minskat inom konsumenttjänster.

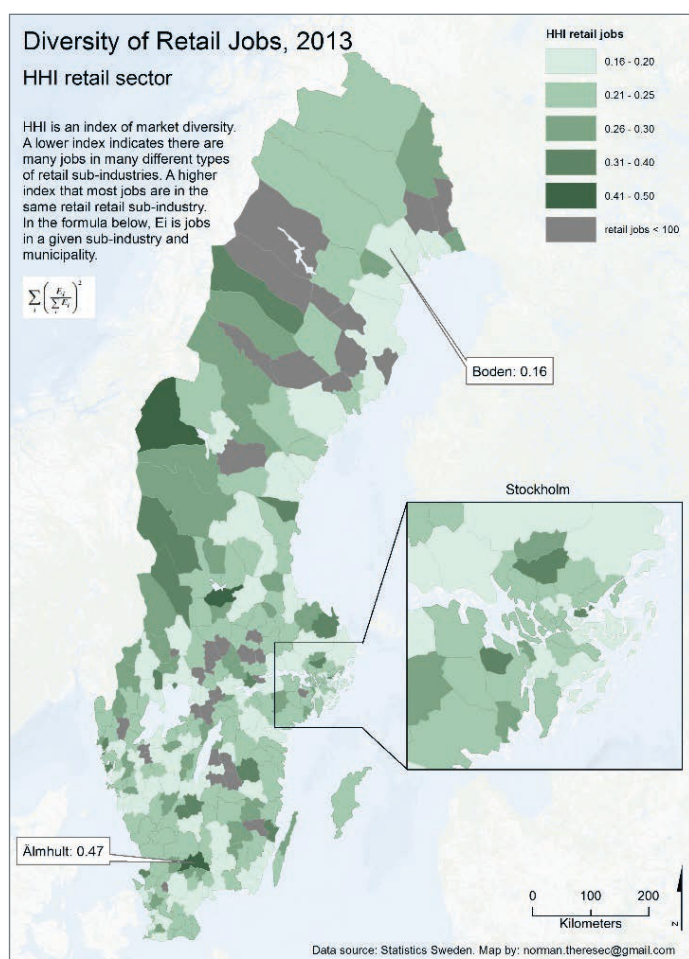
Tabell 10. Andelar och tillväxt i andelar i detaljhandelssysselsättning, efter födelseort, 2003–2015.

	Andel inrikes födda i detaljhandelssysselsättning 2003	Andel inrikes födda i detaljhandelssysselsättning 2015	Tillväxt i andel inrikes födda i detaljhandelssysselsättning 2003–2015	Andel utrikes födda i detaljhandelssysselsättning 2003	Andel utrikes födda i detaljhandelssysselsättning 2015	Tillväxt i andel utrikes födda i detaljhandelssysselsättning 2003–2015
Varuhus	0,89	0,87	-0,03	0,11	0,13	0,24
Livsmedel	0,87	0,83	-0,05	0,13	0,17	0,35
Alkohol	0,91	0,89	-0,02	0,09	0,11	0,24
Apotek	0,88	0,73	-0,16	0,12	0,27	1,16
Specialist	0,89	0,86	-0,03	0,11	0,14	0,28
Kläder	0,89	0,86	-0,03	0,11	0,14	0,26
Högre ordningens varor	0,91	0,86	-0,05	0,09	0,14	0,55
Konst	0,85	0,82	-0,04	0,15	0,18	0,25
Andrahand	0,81	0,78	-0,04	0,19	0,22	0,18
Restaurang	0,69	0,58	-0,17	0,31	0,42	0,37
Biograf	0,89	0,88	-0,01	0,11	0,12	0,1
Konsumenttjänst	0,83	0,74	-0,1	0,17	0,26	0,51
Skönhet och välbefinnande	0,83	0,72	-0,13	0,17	0,28	0,65

6.1 Mångfald i detaljhandelsjobb

Med hjälp av data från 2013¹⁰ och genom Herfindahl-Hirschman-indexet (HHI) mätte vi mångfalden i detaljhandelssektorn vad avser jobb i de flesta kommunerna 2013. HHI beräknas inte för de regioner som har mindre än 100 anställda i detaljhandeln. En mörkare nyans av grönt visar mindre mångfald, och en ljusare nyans innebär många jobb i många olika delsektorer av detaljhandeln. Generellt sett finns det få kommuner med låg detaljhandelsdiversitet, vilket innebär att de svenska lokala detaljhandelsmarknaderna i stort är ganska diversifierade till sin natur. Älmhult, en landsbygdskommun i söder, är den kommun som har minst diversifierad struktur; kommunens detaljhandelsjobb återfinns i hög grad i en och samma detaljhandelssektor. Å andra sidan är Boden, en landsbygdskommun i norra Sverige, den kommun som visar den största mångfalden i detaljhandelsjobb. Stockholmsregionen visar totalt sett ett relativt lågt värde på indexet, vilket innebär en stor mångfald av detaljhandelsjobb. Detta är ett förväntat resultat med tanke på att Stockholm hyser olika typer av detaljhandelsbutiker.

Figur 7. Mångfalden av detaljhandelsjobb.

10 På grund av betydande förändringar i yrkesklassificering i uppgifterna.

7

Regional anpassning av livsmedelsförsäljning och befolkning i svenska kommuner

I denna del av rapporten presenterar vi vår analys för regional lokaliseringanpassning av livsmedelsförsäljning och befolkning. Vi använder oss av den så kallade Carlino-Mills-modellen (Carlino och Mills, 1987). Versioner av denna modell har använts för att analysera många olika utvecklingsbanor där två eller flera fenomen interagerar och påverkar varandra.

7.1 Carlino-Mills-modellen

I Carlino och Mills ursprungliga tillämpning (Carlino och Mills, 1987) modellerade de samspelet mellan befolkning och sysselsättning på regional nivå. Den grundläggande modelleringsstrategin är att använda en jämviktsmodell där både befolkning (människor) och sysselsättning (jobb) är mobila. Två sammankopplade ekvationer estimeras samtidigt. En som estimerar befolkningsförändring till följd av sysselsättning och den andra som uppskattar sysselsättningsförändring till följd av befolkning.

I denna typ av modell antas det att justeringshastigheten är proportionell mot hur långt från jämvikt variablerna är. Förändringen i befolkning under en tidsperiod är en funktion av den ursprungliga befolkningen och slutlig sysselsättningsnivå och ett antal initiala villkor som beskriver kommunen. På samma sätt är förändringen av sysselsättningen under samma tidsperiod en funktion av initial anställningsnivå och befolkningsmängd vid slutet av perioden, plus ett antal initiala villkor.

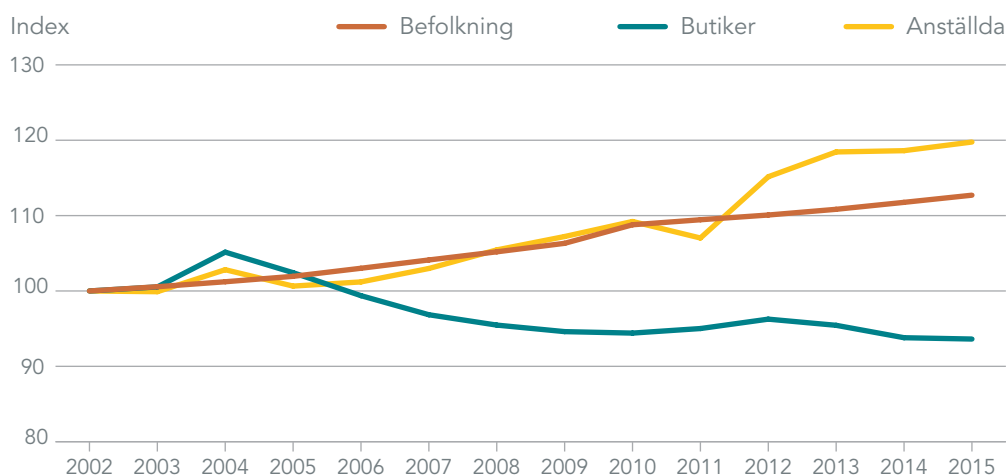
I det här projektet använde vi denna typ av modelleringsmetod för att studera förhållandet mellan livsmedelsbutikernas lokalisering och befolkning. I den ursprungliga Carlino-Mills-metoden är det underliggande antagandet att befolkningen lockas av anställningsmöjligheter och att sysselsättning (företag) lockas till befolkning (arbetskraft).

Motiveringen bakom att använda denna modell är för att vi vill se hur livsmedelsbutikens placering och befolkning är relaterade till varandra, och samtidigt kontrollera för ett antal kommunegenskaper.

7.2 Utveckling av livsmedelsbutiker och sysselsättning i olika kommuntyper

Eftersom vi också är intresserade av utvecklingsmönstret totalt sett, men också för olika typer av kommuner, börjar vi analysen med att visa ett antal figurer som beskriver utvecklingen av befolkningen, livsmedelsbutiker och sysselsättningen i livsmedelsbutiker.

Figur 8. Förändring i befolkning, antal livsmedelsbutiker och deras sysselsättning 2002–2015 på nationell nivå.

All data är insamlad på svensk kommunnivå. I Sverige finns det 290 kommuner. Den period vi studerar är perioden mellan 2002 och 2015. Vi estimerar modellen för hela perioden samt delperioderna 2002–2008 och 2009–2015. Skälet till detta är för att se om det finns ett annat mönster före och efter finanskrisen 2008–2009.

I figur 8 ovan visas det att befolkningen i Sverige har ökat stadigt i Sverige under hela perioden från 2002 till 2015. Antalet anställda i livsmedelsbutiker har också vuxit under samma tidsperiod. Fram till 2010–2011 har tillväxttakten varit ungefär densamma som befolkningstillväxten. Under perioden 2011–2015 har tillväxten av sysselsättningen inom livsmedelsbutiker varit snabbare än befolkningstillväxten. Under nästan hela perioden har antalet livsmedelsbutiker minskat. Tolkningen av detta är att livsmedelsaffärer i genomsnitt har ökat i storlek vad gäller sysselsättning. Generellt sett behöver större företag sälja mer för att gå runt, det vill säga dessa större butiker behöver fler kunder.

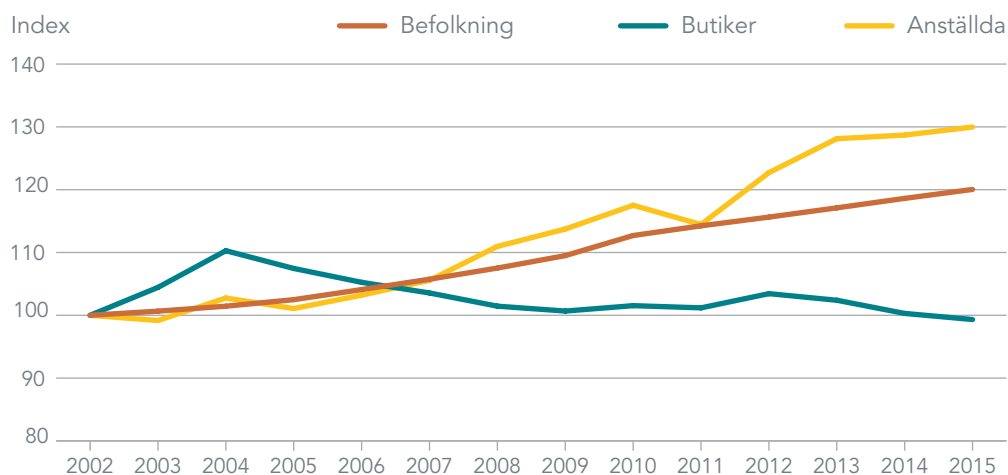
Eftersom livsmedelsmarknaden är lokal (de flesta kunder är inte villiga att resa långa sträckor för livsmedelsköp) måste dessa större butiker vara belägna där efterfrågan är hög (exempelvis Wrigley, 2002; Wrigley med flera., 2003; Beaulac, 2009). Detta pekar på att de troligen måste vara belägna i större och mer tätbefolkade kommuner. Vi måste därför undersöka följande fråga: utvecklas livsmedelsförsäljningen på olika sätt i olika kommuntyper? För detta ändamål använder vi den indelning av kommuner som gjorts

av Jordbruksverket. Uppdelningen bygger på befolkningsstorlek, befolkningsdensitet och pendlingsmönster över kommungränser. De 290 kommunerna i Sverige är indelade i fyra kategorier:

- Kommuner i storstadsregioner.
- Kommuner i stadsregioner.
- Kommuner i landsbygdsregioner:
- Kommuner i glesbefolkade landsbygdsregioner.

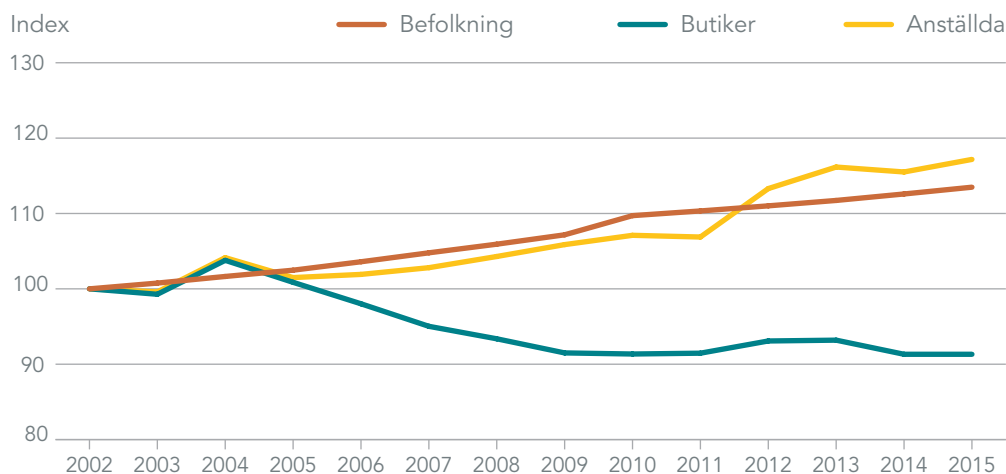
Nedan visar vi en graf för varje typ av kommun. Vi börjar med kommuner belägna i storstadsregioner, som visas i figuren nedan. Vi ser i figuren att utvecklingen generellt sett liknar det totala nationella mönstret. Skillnaden är att både befolkningen och sysselsättningen i livsmedelsbutiker har vuxit snabbare i kommunerna i storstadsområdena jämfört med det övergripande mönstret. Antal butiker har uppvisat en viss variation under perioden och visar på en något negativ trend. Resultatet för det senaste året är dock att antalet butiker under det senaste året är ungefär detsamma som under det första året. Resultatet är att antalet butiker har varit ungefär lika många, men att deras storlek har ökat.

Figur 9. Förändring i befolkning, antal livsmedelsbutiker och deras sysselsättning 2002–2015 i storstadskommuner.

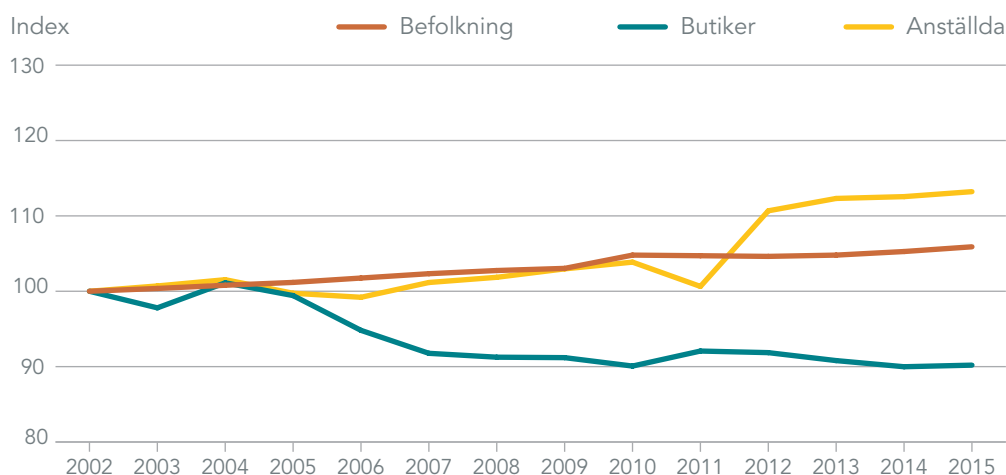
Vi går därefter vidare till kommunerna i stadsregionerna. Deras utveckling visas i figur 10. Helhetsbilden är mycket lik den på nationell nivå. Befolkningen och antalet anställda i livsmedelsbutiker visar ett mycket likt mönster och de två kurvorna följer varandra ganska nära. Antalet butiker minskar däremot mycket, såsom det gör för riket som helhet.

Figur 10. Förändring i befolkning, antal livsmedelsbutiker och deras sysselsättning 2002–2015 i stadskommuner.

Nästa kategori att titta på är kommunerna i landsbygdsregioner. Mönstret är liknande igen, men rörelserna är mindre. Befolkningen växer också i dessa kommuner; men tillväxttakten är mycket mindre jämfört med storstads- och stadsregionerna. Återigen minskar antalet butiker. Antalet anställda utvecklas mer eller mindre ungefär samma som befolkningen. Under de senaste tre åren i diagrammet växer emellertid antalet anställda snabbare.

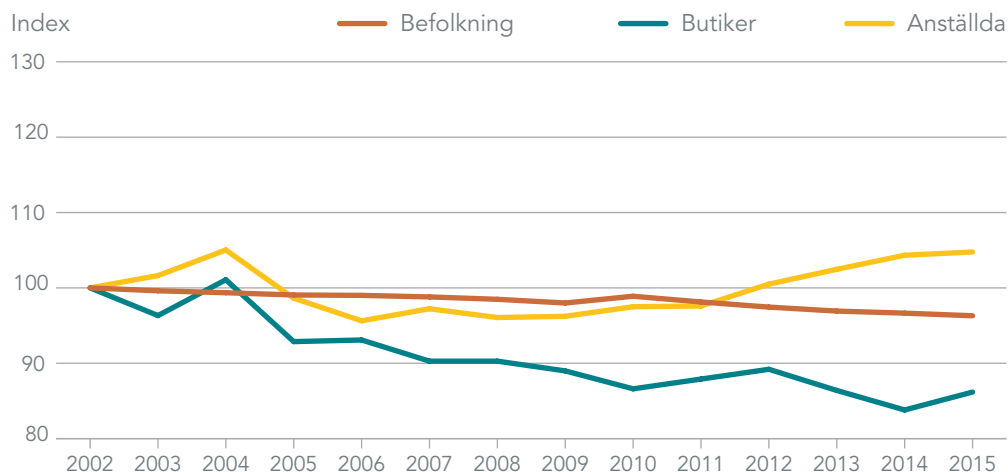
Figur 11. Förändring i befolkning, antal livsmedelsbutiker och deras sysselsättning 2002–2015 i landsbygdskommuner.

Slutligen har vi kommunerna i de glesbefolkade landsbygdsregionerna. Denna utveckling visas i figuren nedan. Här är utvecklingen annorlunda. Befolkningen minskar stadigt under perioden. Dessutom minskar antalet livsmedelsbutiker, och de minskar snabbast

i denna kategori av kommuner. Antalet anställda inom livsmedelshandelssektorn är ungefär detsamma under hela perioden, med en liten ökning de senaste åren.

Figur 12. Förändring i befolkning, antal livsmedelsbutiker och deras sysselsättning 2002–2015 i glesbefolkade landsbygdskommuner.

Vi återgår nu till frågan om hur befolkningen och sysselsättningen inom livsmedelshandeln utvecklas tillsammans över tid. Som nämnts ovan handlar den ursprungliga och de många efterföljande tillämpningarna av Carlino-Mills-modellen (Carlino och Mills, 1987) om förhållandena mellan jobb och arbetskraft, och hur den ena lockar den andra. I dessa tillämpningar är fokus på (lokal) arbetsmarknad.

7.3 Ömsesidigt beroende mellan livsmedelsbutiker och attraktion av hushåll

I vår tillämpning är fokus snarare på bostadsmarknaden och efterfrågan på livsmedelsbutikstjänster. Vi hävdar att de platser som är attraktiva att bo på till viss del måste ha tillgång till någon form av livsmedelsbutik relativt nära. Eftersom de flesta köper mat flera gånger i veckan bör avståndet till närmaste mataffär inte vara för långt. Ju längre bort den närmaste stormarknaden är, desto mer pengar och tid måste läggas varje vecka bara på att komma till butiken. Så ju närmare livsmedelsbutiken är, desto mer attraktiv är en plats att bo på, allt annat lika. Detta innebär att livsmedelsaffärer lockar hushåll och människor.

Livsmedelsaffärer kan inte etableras var som helst. Eftersom människor bara är villiga att resa en kort bit för att köpa mat måste butikerna etableras på en tillräckligt stor marknad. Storleken på den marknad som behövs är också relaterad till butikens storlek. Det finns skalekonomier i alla ekonomiska aktiviteter, även inom detaljhandeln. Så rörelsen mot en

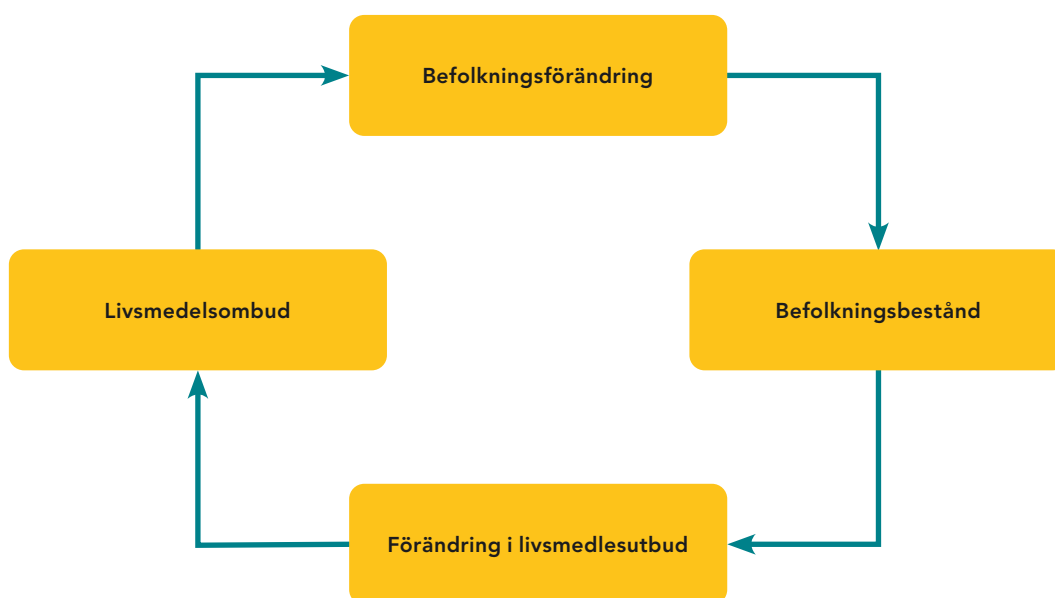
större och större genomsnittlig livsmedelsaffärsstorlek bör innebära att butikens platsval blir mer och mer begränsat.

När vi hävdar detta menar vi inte att butiker flyttar runt och ändrar plats. Den geografiska processen fungerar snarare genom tillväxt i antal och storlek på vissa platser och nedgång och nedläggningar på andra platser.

I följande estimerar vi två ekvationer. Den ena förklarar förändringen i befolkning och den andra förklarar sysselsättningen i livsmedelsaffärer i kommunerna i Sverige. Vi följer traditionen i Carlino-Mills-litteraturen och använder ”två-steps minsta-kvadratmetoden” och estimerar systemet med två ekvationer samtidigt. Eftersom befolkningen och detaljhandelsutbudet bestämmer varandra sägs de vara endogena. För att lösa detta ”problem”, behöver vi ett antal exogena variabler som kallas för ”instrument”. Som instrument använder vi en vektor med ”förbestämda” startvärden för variabler som tros påverka jämviktsvärdena för de två endogena variablerna. Variabler som påverkar befolkningen anses vara följande: tillgänglighet till lönesummor, utpendlingsintensitet, kommunal beskattningsnivå, storstads/stads/landsbygds/glesbefolkade regiondummier.

Variabler som påverkar detaljhandelssysselsättning antas vara följande: Tillgänglighet till lönesummor, andelen sysselsättning inom tillverkningsindustrin, nyföretagande, storstads/stads/landsbygds/glesbefolkade regiondummier. Nedan visar vi en konceptuell modell av de uppskattade relationerna. Poängen är att det är en kumulativ process som bara stoppas när både befolkning och detaljhandelsutbud når sina jämviktsvärden.

Figur 13. Förhållande mellan platsen för människor och livsmedelsaffärer.

Som nämnts tidigare bestäms jämviktsvärdena av faktorer som anses vara exogena (eller förbestämda). I tabell 11 visar vi hur variablerna som vi använder i estimeringarna definieras. I tabell 12 presenterar vi den beskrivande statistiken över alla variabler som används i estimeringarna.

Antalet observationer är 290 och observationsenheten är kommunen. För varje variabel visar vi genomsnittet för alla kommuner. Vi visar standardavvikelsen som är ett mått på variabiliteten för variabeln över kommunerna. Vi visar också minimi- och maximivärden för varje variabel.

Ömsesidigt beroende mellan livsmedelsbutiker och attraktion av hushåll.

För både detaljhandels- och befolkningsvariablerna kan vi observera några regelbundenheter. Genomsnittet ökar år för år, men det gör även skillnaderna (variabiliteten) mellan kommunerna. Minimivärdena är ganska konstanta medan maximivärdena ökar relativt snabbt.

Tabell 11. Definition av variabler.

Variabel	Beskrivning
Livsmedelshandelssysselsättning	Antal jobb inom livsmedelshandel i kommunen.
Population	Antal personer som bor i kommunen.
Storstadsregionsdummy	Är lika med ett om kommunen anses vara en del av en storstadsregion.
Stadsregionsdummy	Är lika med ett om kommunen anses vara en del av en stadsregion.
Landsbygdsregionsdummy	Är lika med ett om kommunen anses vara landsbygd.
Glesbefolkningsregionsdummy	Är lika med ett om kommunen anses vara glesbefolkad.
Tillgänglighet till lönesumma 2002	Viktad lönesumma för alla kommuner. Vägt genom körtidsavståndet mellan kommun i och alla andra kommuner. Mäter den ekonomiska aktiviteten i kommun i och tar hänsyn till angränsande kommuner.
Intensiteten för utpendling 2002	Antalet personer som pendlar över kommungränsen dividerat med summan av inpendlare och utpendlare.
Kommunal skattesats 2002	Den kommunala och regionala skattesatsen i procent.
Anställningsandel i tillverkningsindustrin 2002	Anställning inom tillverkning dividerat med total sysselsättning.
Nyföretagande 2002	Antal nya nystartade företag dividerat med befolkning.

Tabell 12. Beskrivande statistik.

	Medelvärde	Standard	Minimum	Maximum
Anställning inom livsmedelsaffärer 2002	295,1	608,2	23,8	8 475,8
Anställning inom livsmedelsaffärer 2008	315,7	660,2	17,8	9 191,1
Anställning inom livsmedelsaffärer 2009	318,1	684	21,2	9 652,9
Anställning inom livsmedelsaffärer 2015	370,4	827,8	23,7	11 580,2
Population 2002	30 830,3	58 651,1	2 608	758 148
Population 2008	31 918,4	6 2477,7	2 516	810 120
Population 2009	32 209,2	63 770	2 500	829 417
Population 2015	33 969,0	70 159,7	2 453	923 516
Storstadsregionsdummy	0,2	0,4	0	1
Stadsregionsdummy	0,2	0,4	0	1
Landsbygdsregionsdummy	0,6	0,5	0	1
Glesbefolkningsregionsdummy	0,1	0,3	0	1
Tillgänglighet till lönesumma 2002	1 508	5 848,1	0,03	84 842,5
Tillgänglighet till lönesumma 2009	1 822,2	7 144,2	0,04	103 397,1
Intensiteten för utpendling 2002	0,4	0,1	0,1	0,7
Intensiteten för utpendling 2009	0,4	0,1	0,2	0,7
Kommunal skattesats 2002	31,2	1,3	27,5	33,3
Kommunal skattesats 2009	32,1	1	28,9	34,2
Anställningsandel i tillverkningsindustrin 2002	0,3	0,1	0,1	0,7
Anställningsandel i tillverkningsindustrin 2009	0,3	0,1	0,1	0,6
Nyföretagande 2002 (log)	-4,6	0,3	-5,6	-3,6
Nyföretagande 2009 (log)	-4,5	0,3	-5,2	-3,3

Variabeln för tillgängligheten till lönesumma ingår för att ta hänsyn till storleken på den omgivande region som kommunen tillhör. En liten kommun i en större region har en helt annan situation jämfört med en liknande kommun som ligger i en liten region. Lönesumman fungerar som ett mått på den ekonomiska aktiviteten i regionen. Ordet tillgänglighet innebär att vi tar hänsyn till saker som händer utanför en kommuns gräns. Alla kommuner ingår i dessa lönesummor, men de viktas med avståndet mellan dem. Ett litet avstånd ger en hög vikt och ett stort avstånd ger en låg vikt. Den gränsöverskridande kommunpendlingen är avsedd att fånga om en kommun främst är en plats där människor arbetar eller bor. Kommunala skattesatser ingår eftersom de borde påverka befolkningen negativt och också signalera att kommunala offentliga finanser är ansträngda. Sysselsättning inom tillverkningsindustrin är en proxy för hur ”modern” eller serviceinriktad kommunens arbetsmarknad är. Slutligen fungerar nyföretagandet som en proxy för omsättningen i kommunens affärsliv. Nyföretagande definieras som antalet nystartade företag dividerat med befolkning. Denna variabel har logariterats, vilket förklarar varför värdena är negativa.

7.4 Hur växelverkar livsmedelsbutikernas och befolkningens lokalisering med varandra?

Tabell 13 visar resultaten från skattningarna av förhållandet mellan livsmedelshandels-sysselsättning och befolkning. Modellen estimeras för tre perioder, och eftersom vi uppskattar två ekvationer åt gången resulterar den i sex stycken resultat. Dessa visas i de sex kolumnerna i tabellen nedan. De två första kolumnerna visar resultaten för hela perioden 2002–2015. Den tredje och fjärde kolumnen visar resultaten för perioden 2002–2008, och de två sista kolumnerna visar resultaten för perioden 2009–2015.

Tabell 13. 2SLS regressionsresultat för befolknings- och detaljhandelssysselsättning under tre tidsperioder.

	Populations- förändring	Sysselsättnings- förändring	Populations- förändring	Sysselsättnings- förändring	Populations- förändring	Sysselsättnings- förändring
Tidsperiod	02–15	02–15	02–08	02–08	09–15	09–15
Sysselsättning vid t	0,0178 (1,282)		0,00698 (0,922)		-0,000111 (-0,0177)	
Population vid t		0,221*** (2,719)		0,144** (2,470)		0,262*** (4,136)
Sysselsättning vid t-τ		-0,176** (-2,491)		-0,109** (-2,163)		-0,230*** (-4,437)
Population vid t-τ	0,0124 (0,730)		0,00882 (0,971)		0,0124 (1,638)	
Tillgång till löner vid t-τ	0,0107*** (3,733)	-0,0135 (-0,837)	0,00424*** (2,666)	-0,00922 (-0,818)	0,00574*** (3,973)	-0,00749 (-0,531)
Utpendlingsintensitet vid t-τ	-0,101*** (-4,088)		-0,0688*** (-4,980)		-0,0251* (-1,856)	
Kommunal skattesats vid t-τ	-0,608*** (-6,852)		-0,359*** (-7,291)		-0,168*** (-2,997)	
Storstadsdummy	0,106*** (6,806)	-0,104 (-1,246)	0,0422*** (4,976)	-0,0161 (-0,276)	0,0515*** (6,463)	-0,159** (-2,231)
Stadsdummy	0,0605*** (4,518)	-0,0878 (-1,119)	0,0272*** (3,785)	-0,00144 (-0,0261)	0,0247*** (3,592)	-0,128* (-1,911)
Landsbygdsdummy	0,0474*** (4,210)	-0,0664 (-0,998)	0,0166*** (2,756)	0,00458 (0,0982)	0,0232*** (4,003)	-0,107* (-1,909)
Anställningsandel i tillverknings- industrin vid t-τ		-0,253 (-1,392)		-0,0550 (-0,429)		-0,165 (-0,950)
Nyföretagande t-τ		0,150** (2,223)		0,118** (2,466)		0,124* (1,784)
Konstant	1,830*** (5,877)	-0,211 (-0,420)	1,101*** (6,348)	-0,211 (-0,580)	0,434** (2,161)	-0,539 (-1,390)
Observationer	290	290	290	290	290	290
R-kvadrat	0,731	0,099	0,667	0,066	0,657	0,089

t-s värden inom parenteserna, *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

De övergripande resultaten visar att befolkningen lockar detaljhandel med livsmedel. Detta innebär att växande kommuner i termer av befolkning stimulerar till mer sysselsättning inom detaljhandeln. Detta visas från koefficienten 0,221 för hela perioden

2002–2015, koefficienten 0,144 för perioden 2002–2008 och 0,262 för perioden 2009–2015. Det faktum att 0,262 är större än 0,144 tyder på att påverkan blir starkare under den andra perioden jämfört med den första.

Sysselsättningen inom detaljhandeln verkar inte påverka tillväxten/nedgången i befolkningen. På alla ställen är de relevanta koefficienterna insignifikanta.

Enligt Carlino-Mills forskningstradition innebär detta att detaljhandeln följer befolkningen. Befolkningen verkar i sin tur bestämmas av regional storlek, mätt som tillgången till lönesummor. En större region tenderar att leda till ökning av befolkningen i de närliggande kommunerna. En hög utpendlingsintensitet verkar (något överraskande) korrelera negativt med befolkningsförändring. Höga kommunala skattesatser lockar inte till sig befolkning, tvärtom de tenderar att ha en lägre befolkningsutveckling.

Den regionala hierarkin mätt genom dummyvariablerna för kommuner som tillhör storstad, stad, landsbygd och glesbefolkade landsbygder påverkar befolkningsrörelser. Dummyn för den glesbefolkade landsbygdskommunen används som baskategori. Vi observerar att alla koefficienter som är anslutna till dummyvariablerna är positiva. Det betyder att de alla växer snabbare än baskategorin. Det finns också en skillnad mellan kommutyperna i den meningen att storstadsdummykoefficienten är den största, den näst största är stadskoefficienten, och den minsta är landsbygdsummy.

För sysselsättningsförändringen inom livsmedelshandeln, förutom befolkningen, finns det bara två determinanter som är statistiskt signifikanta: den inledande perioden, sysselsättningen (negativ) och nyföretagandet (positiva).

Sammantaget verkar det som att ekvationerna som förutspår befolkning fungerar bättre än den som förutspår livsmedelssysselsättning. Detta kan bedömas både utifrån antalet signifikanta variabler som kan förklara variationen och värdet på bestämningskoefficienten (R-kvadrat). R-kvadrat är mycket högre för ekvationerna som förklarar befolkning än de som förklarar livsmedelshandel.

7.5 Avstånd till närmaste livsmedelsbutik

I en uppföljningsstudie av Helena Nilsson studeras förändring i tillgången till livsmedelsförsäljare på en mikrorumslig skala. Med hjälp av en panel på cirka 2 500 stadsdelar beräknas förändringarna i medianavståndet till närmaste livsmedelsaffär, och grannskapen som har upplevt en förändring undersöks. Det visade sig att medan avståndet i genomsnitt har ökat med några hundra meter, har det maximala avståndet för de två närmaste livsmedelsbutikerna faktiskt minskat med 13 kilometer. I en senare analys undersöks urbaniseringens roll i denna förändring genom spatiotemporal analys av samma data. Den ekonometriska analysen visar att när befolkningen minskar innebär det en ökning i avstånd till närmaste livsmedelsbutik, varpå tillgången till livsmedelsbutiker på lång sikt fortsätter att minska i områden med krympande befolkningar.

8

Kommentarer och slutsatser

Projektet fokuserade på ett antal frågor relaterade till förändringar i kommunernas befolkning och demografiska struktur och hur dessa förändringar inte bara formade ett nytt detaljhandelslandskap utan också interagerade med det. I rapporten presenteras mestadels beskrivande och geografiska mönster som vi observerade och vetenskapliga artiklar kopplade till projektet kan erhållas genom att kontakta oss.

Vi ser att det finns en nedgång i detaljhandels-
sysselsättning i många kommuner, men själva sektorn växer, vilket innebär en stark rumslig koncentration, liksom att butiksstorlekarna ökar i termer av antalet anställda per butik. Istället för att modellera förändringar i detaljhandeln som en funktion av förändringar på respektive lokala marknader valde vi att angripa simultaniteten mellan de två. Vi anser att detta är av stor betydelse. Befolkningsnedgång eller låg befolkningstillväxt kan leda till en minskning av detaljhandeln på lokala marknader. Det är emellertid viktigt att överväga vad innebörden av förlusten av butiker i dessa orter betyder för deras välmåga i gengäld. En sådan återkopplingsmekanism förtjänar ytterligare uppmärksamhet i den offentliga diskussionen och borde kommuniceras bättre.

Referenser

Basker, E. (2005), Job Creation or Destruction? Labor Market Effects of Wal-Mart Expansion. *The Review of Economics and Statistics*, 87(1), s 174–183.

Basker, E. (2007), The Causes and Consequences of Wal-Mart's Growth. *Journal of Economic Perspectives*, 21(3), s 177–198.

Beaulac, J., Kristjansson, E. och Cummins, S. (2009), Peer Reviewed: A Systematic Review of Food Deserts, 1966–2007. *Preventing Chronic Disease*, 6(3).

Carlino, G. och Mills, E. (1987), The Determinants of County Growth. *Journal of Regional Science*, 27(1), s. 39–54.

Dawson, J. (2006), *Retail Trends in Europe*, in *Retailing in the 21st Century*. Heidelberg, Springer, Berlin.

Fujita, M. och Thisse, J. (2002), Economies of Agglomeration. *Cities, Industrial Location and Regional Growth*. Cambridge University Press, Cambridge.

Klaesson, J. och Öner, Ö. (2014), Market Reach for Retail Services. *The Review of Regional Studies*, 44(2), s 153–176.

Merriman, D., Persky, J., Davis, J. och Baiman R. (2012), The Impact of an Urban WalMart Store on Area Businesses: The Chicago Case. *Economic Development Quarterly*, 26(4), s 321–333.

Roback, J. (1982), Wages, Rents, and the Quality of Life. *Journal of Political Economy*, 90(6), s 1257–1278.

Trentmann, F. (2012), *The Oxford Handbook of the History of Consumption*. Oxford University Press, New York.

Wrigley, N. (2002), “Food Deserts” in British Cities: Policy Context and Research Priorities. *Urban studies*, 39(11), s 2029–2040.

Wrigley, N., Warm, D. och Margetts B. (2003), Deprivation, Diet, and Food-Retail Access: Findings from the Leeds “Food Deserts” Study. *Environment and Planning A*, 35(1), s 151–188.

Öner, Ö. (2017), Retail City: The Relationship between Place Attractiveness and Accessibility to Shops. *Spatial Economic Analysis*, 12(1), s 72–91.

” Forskning för att stärka handelns konkurrenskraft och skapa goda villkor för branschens medarbetare.

Handelsrådet | 103 29 Stockholm
Besöksadress: Kungsgatan 24
Telefon växel 010-471 85 80
www.handelsradet.se